

Böszörményi Zoltán

Emlék

Estefelé emberes vihar kerekedett. A szél az udvaron álló nagy diófa lombjába kapaszkodott és nem akarta elereszteni.

Alkonyodott, amikor a hirtelen összegyűlt fekete felhők elborították a rózsacsíkos eget. A falusi utcát szegélyező lámpák el-elhaló fénye jelezte, hogy nem tréfál az időjárás, komolyra fogta a szavát.

— Félek! — bújt nagyanyjához a gyerek, és bő szoknyájába akaszzkodott.

— Ugyan már, mitől? Egy kis égi háború az egész. Görgetik a mennyek hor-dóit. Nemsokára vége — nyugtatgatta az asszony unokáját, s megsimogatta kopaszra nyírt fejét.

Megfordult, magára hagyta a fiút, s benyitott a tisztaszobába. A kemence padkáján megkereste a gyufásdobozt.

Fény buggyant a sercegő foszforfej nyomán.

A petróleumlámpáról leemelte az üvegburát és közel vitte a lángot a kanóchoz.

Alig végzett, a gyerek már ott volt a nyomában.

— Nem láttad nagyapát? — kérdezte tőle, csakhogy elterelje a figyelmét egy újabb hatalmas dörgéstől.

— A nyári konyhában maradt — szólt a fiú.

Remegett a hangja.

— Szólj neki, jöjjön be, mert ma itt vacsorázunk — mutatott a megterített asztalra.

— De hogy menjek ki ilyen viharban? — nézett rá rémulten a gyerek.

— Itt van, né — nyomta a kezébe a kis esernyőt, s megveregette a vállát. — Néhány lépés az egész. Mennék én, de látod, rosszak a lábaim. Te fürgébben mozogsz — biztatgatta.

A fiú kinyitotta az esernyőt, a küszöbről kétszer is visszanezett, mielőtt nekiramodott. Pár perc múlva az öreggel tért vissza.

— Na, és mit csinált a nagyapád? — kérdezte az asszony, s már húzta is a székeket az asztal mellé.

— Nem a nyáriban volt, hanem az istállóban. Ott találtam rá. Könyökölt a kisajtón.

— Gyertek enni, Jani — szólt az asszony a téblábolókra, mert azok sehogy sem akartak asztalhoz ülni.

Az öreg előhalászta zsebéből bicskáját. Kicsattintotta az élet. Kenyeret vett a kezébe. Ráérősen apróra vágta. Ugyanúgy a szalonnát, aztán a kolbászt. A vastag húsú paprikát is felaprította, és sorban fogatlan szájába rakta.

A gyerek figyelte egy darabig, majd beleunt, nagyot harapott kenyérébe, és a kolbászba is.

— Ilyen finomat ritkán eszem — mondta, s csámcsogott kissé, hogy nagyanyját utánozza.

A vacsora hangjait most már ritkábban szakította félbe a távolodó mennydörgés.

— Jucinak adtál-e elég szénafüvet? — nézett az öregre az asszony.

— Mért ne adtam vóna, persze, hogy adtam — morogta az öreg, s újra megtölte kenyérrel a száját.

— Lenkével találkoztam a délután a sarki boltban. Újságolta, hogy Pálék fia, Ferike hazajött az orosz fogságból.

— Na, az igen — bólintott az öreg. — Kár, nagy kár — tette hozzá.

— Hát mán hogy mondhatsz ilyet, te Jani! — tiltakozott az asszony.

— Azért, Bözsi, mert hosszú éveken keresztül olyan szépen elsiratták, és olyan böcsületesen meggyászolták. Most meg, né, egyszercsak minden értesítés nélkül betoppan. Hát nem kár a sok könnyért, a gyászért, a rengeteg miséért és gyertyáért, amit érte elégettek? Minden hiábavaló volt!

Megállt az evésben. A gyerekre nézett, majd az asszonyra. Lenyelte a szájában forgatott falatot.

— Kár, nagy kár! — mondta ismét, és nagy szeletet kanyarított a szalonnából.

A bicikli

Rigófüttyel érkezett a reggel.

Hallgatta a verandán motoszkáló szelet. Az újságpapírral betakart ablaküvegek sárgásan világotlaltak a rajtuk átsütő felkelő naptól.

„Még túl korán van” — moccant meg az ágyon, s alatta a kukoricacsuhéból készült szalmazsák minden mozdulatára felzörrent.

A habos dunna alatt arról álmodozott, hogy biciklije lesz. Még nem tudta, hogyan fog hozzájutni, de gondolatban többször felült rá. Végigkarikázott az utcán. A fehérre meszelt parasztház előtt pedig több kört is leírt, hogy a szomszédok is lássák, milyen kincsre tett szert.

Aztán betolta a kapun, átszelte vele az udvart, s a nagy fészert egyik sarkába, a jó előre előkészített helyre támasztotta.

Ezeket már mind kigondolta, meg sem fordult a fejében: ha a véletlen szerencse folytán kapna egy biciklit, másként cselekedne.

De nagyon sok pénz az a bicikli.

A múltkor nagyanyóval bement a vaskereskedésbe, s ott állt egy pirosra festett, fényes gumival felszerelt járgány.

Közelebb ment. Nézte. Simogatta. Többször megkerülte.

Sóhajtott.

Tovasétált.

Visszatért.

A kormányra szerelt nikkelezett csengő mint drágakő ragyogott.

Csengetni akart vele, de az utolsó pillanatban elállt szándékától.

A boltos asszony gyanakvással nézte a nyolc év körüli gyereket. Minden mozdulatát figyelemmel kísérte. Attól félt, nehogy megbillentsen a kétkerekűt, s az esésben megsérüljön rajta a festék.

Nagyanyó, amint észrevette a bicikli körül settenkedő dédunokáját, erélyesen magához hívta.

„Gyere csak ide, fiam, már mennünk kell, hadd fizessem ki ezt a kapafejet, délután apád nyelet szerkeszt bele, s lemegyünk a kertbe, megtisztítjuk a krumpliágásokat a gáztól.”

Kifele indultak a boltból, ő meg azon tépelődött, miért nem volt a bicikli kormányára árcédula akasztva. Akkor legalább megtudná, mennyibe kerül. Mennyi pénzt kell összekuporgatnia.

Váratlanul nyílt az ajtó, nagyanyó csoszogott a szobába.

A gyerek gyorsan behunyta a szemét. Úgy tett, mintha még aludna, pedig a szempillája alatt nyílt vékonyka résen követte anyónak minden mozdulatát.

Látta, a sublóthoz lép, kihúzza az alsó fiókot, majd valahonnan az aljából előszed egy vastag harisnyagomolyagot.

Felgyorsult a szívverése.

A harisnyákat nagyanyó kibontotta a sublót fedelén.

Az asztalhoz csoszogott, megkereste szemüvegét. Az orrára illesztette.

Visszatért a harisnyákhoz.

Köteg százas bankjeggyel bajlódott.

A gyerek szíve még hevesebben vert.

Anyó megszámolta a százásokat. Lassan, ráérősen.

Majd még egyszer.

Kihúzott egy bankjegyet a kötegből. A többit összecsavarta, s egy madzaggal körbetekerte.

A gyereknek keze-lába megizzadt a dunna alatt.

Még mindig hallotta nagyanyó távolodó csoszogását.

Kiugrott az ágyból, a néhány kötetet számláló könyvespolcra levette a barna fedelűt. Izgatottan fellapozta.

Igen, ott volt, ott lapult az oldalak között a százas.

Rátette a kezét.

Mint tüzes vas égette az ujjait.

A fényes csengőjű biciklire gondolt.

Nem tudta, mitévő legyen.

A vizsga

— Állj! A meddőt két d-vel kell ejteni. Nem medő, hanem meddő — emelte kezét a magasba a tanárnő. — Rendkívül fontos a jó dikció, a szavak tisztán csengjenek. Azonban még egy verset meg kell tanulnod — tette hozzá gyorsan. — Petőfinék a Csokonai című költeményét. Amelyik így kezdődik: Egy kálomista pap s Csokonai / Egymásnak voltak jóbarátai. / Kilódul egyszer Debrecenből / S a jóbarát előtt megáll, / S: ihatnám, pajtás! így kiált föl / Csokonai Vitéz Mihály. — Könnyű, játékos szöveg. Dallamos, ezért könnyen megtanulható.

— Holnapra? — kérdezte megszeppenve a szőke fiú.

— Igen, reggelre. Mielőtt a bizottság elé állnál, szeretnék meghallgatni. Mind a tizenkét verset el kell mondanod. A három Ady-költeményt már késő másikkal helyettesítenem. Nem értem, a felkészítő tanárnőd nem tudta, hogy a vizsgabizottság elnöke az ország egyik legnagyobb Ady-szavalója? — kérdezte tűnődve.

„Szegény gyerek, semmi esélye sincs a továbbjutásra. Ha az öreg meglátja a listán az Ady-verseket, feldühödik, s úgy vágja ki, a lába sem éri a földet.” — gondolta, s megigazította a haját. Inkább csak megszokásból, mert a hullám ott volt elől a homlokán. Meg sem csúszott, mintha odaragasztották volna.

A szőke fiú szomorúan hagyta el az osztálytermet. A folyosón Zsuzsával találkozott. Ő is másnap kezdi a felvételi vizsgákat a színművészetre.

— Veled mi történt? — állította meg Árpádot, aki lógó orral, köszönés nélkül akart elmenni mellette.

— Semmi. A primadonna azt mondta, reménytelen eset vagyok.

— Ki volt az, Pálfy?

— Igen.

— Rá se ránts. Jó fej vagy. Meglátod, bekerülsz — veregette vállon a lány, s búcsúpuszit küldött.

A versmondás próbatétele délután kettőkor kezdődött. Ábécé-sorrendben szólították be a vizsgázókat. Almási Zsuzsa volt az első. Útban a terem felé odasúgta Árpádnak: „Aztán erősen szoríts!”

Tíz perc múlva örömtől sugárzó arccal, a boldogságtól repesve jött ki, s elkiáltotta magát: „Jól ment, isteni fej az öreg. Jaj, gyerekek, a hetedik mennyországban vagyok!” — ugrált, s nem volt képes megnyugodni. Árpád némán nézte az örömmámorban úszó lányt, majd elmosolyodott.

Nemsokára őt szólították. Falféheren indult az ajtó felé. Amikor belépett, a félhomályban ülők arcát nem is látta. Elhaladt a vizsgáztató bizottság asztala előtt. Letette a verslistát, s a következő pillanatban már a pódiumon állt, a rivaldafényben. Letekintett a széksorokban ülőkre, de csak a szemüveglencsék csillogását érzékelte.

— Árpád fiam — szólalt meg bariton hangján a bizottság elnöke —, mi szél hozott erre a tájra, ahol a madár sem jár? — kérdezte, mire a mellette ülők hangosan felnevettek.

— Professzor úr — szólalt meg a fiú, s érezte, hogy lassan visszatér ereibe a vér, kitisztul körülötte a világ.

Úgy tűnt, nem is olyan rossz dolog ott állni az emelvényen, s verset mondani, megpendíteni a szavakban a lélek húrjait, extázisba esni, ámulatot teremteni.

— Gyermekkoromban a nagymamám sűrűn vitt színházba. Gyakran utaztunk Pestre, hogy egy-egy darabot megnézzünk. Akkor szerettem meg a színészetet, s gimnazista koromban ez az érzés újra elhatalmasodott rajtam, mert hetente kétszer, háromszor is alkalmam nyílt színházba, operába menni. Ez a régi szerelem nem hagyott nyugodni, azért jöttem önök elé, ezért vagyok itt, hogy próbára tegyem képességeimet.

— Látom, három Ady-verset is hoztál a mai vizsgára — mondta az elnök, s megcsillant szemüvege, amint Árpád felé fordult. — Akkor kérném Ady Endre Sem utódja, sem boldog* őse című versét.

Hirtelen gombóc nőtt a torkában, s nem tudott megszólalni. Nagyot nyelt, mire a gombóc váratlanul, ahogy keletkezett, el is tűnt. Élesen, csengő hangon mondta: „Ady Endre: Sem utódja, sem boldog őse” Az első szakasz utolsó két sorát: „Nem vagyok senkinek, / Nem vagyok senkinek.” — határozottan, tisztán, erővel szavalta. Azon kapta magát, hogy magukkal ragadják az érzelmek, a nem várt lendület felemeli, soha nem tapasztalt régiók felé sodorja, ahol csak ő van, meg a vers, a dobbanó szív, a lüktető erő, a dallam, a szárnyalás. „S lennék valakié, / Lennék valakié.” — a vers utolsó két sora lágyan, álmodozóan, sóvárogva, fájdalmasan suhant a hangok szárnyán.

Másodpercekig csak a csend.

— Szabó Lőrinc: Semmiért egészen című versét kérem — utasította a professzor.

— „És én majd elvégzem magamban, / hogy zsarnokságom megbocsásd.” — Árpád a költemény utolsó soraira emlékezett, melyek elmondása után megállapodott, s az éteri világból visszatért a pódiumra.

— Jó volt, fiam — hallotta az elnök hangját. — Köszönöm. Remélem, a prózai feladatra is felkészültél.

— Igenis, professzor úr — vágta rá határozottan.

A folyosón Zsuzsa várta.

— Mondd, mit csináltál, hogy volt, mesélj — türelmetlenkedett a lány.

Árpád szűkszavúan elmondta, mi történt odabent.

Ezek után még három vizsgapróba következett. Zsuzsa és Árpád minden alkalommal fenn volt a továbbjutók listáján. Az utolsón viszont, amely kizáró jellegű volt, és amelybe a vizsgabizottság elnökének nem volt beleszólása, Árpád elbukott.

Aznap éjjel nem aludt. Nem tudta elképzelni, miért, miért történt vele ez a balszerencse, hiszen minden tőle telhetőt megtett a siker érdekében.

*Az 1909-ben megjelent, *Szeretném, ha szeretnének* című kötet elején, mottószerűen álló versnek nincs címe. Az Ady-verskötetek tartalomjegyzékében első sora (Sem utódja, sem boldog őse) alapján sorolják a többi költemény közé.

Másnap elballagott a színművészeti intézethez, hogy visszakérje a beiratkozási papírjait.

Már lefelé jött a lépcsőn, kezében a frissen visszakapott iratokkal, amikor az első pihenőnél a vizsgabizottság elnökével találta magát szemben. Az öreg szelíd, barátságos pillantása zavarba hozta.

— Jó napot kívánok — köszönt.

— Neked is, fiam — válaszolta a professzor, s Árpád tekintetét kereste, ki akarta olvasni onnan, mi zajlik a lelkében.

Másodpercekig szótlánul álltak egymással szemben.

A professzor mozdult meg elsőnek. A lépcsőfokról, meggondolva magát visszafordult. A fiúhoz lépett, aki még mindig dermedten nézett a semmibe.

— Felejtsd el ezt az egészet, mint egy rosszul sikerült szerelmi történetet — mondta mély, nyugodt hangon, és férfiasan vállon veregette.

Az író

Az író olyan, mint a napi hírek. Hullámzó, csapongó, feszültséggel teli. Állandóan lesben áll, hogy rajtakapja a valóságot valamin, amit aztán saját laboratóriumában feldolgoz, megmunkál, újraformál, továbbgondol, átlényegít.

Az író mesternek képzelet magát, mert annyi mindenbe belelát, annyi mindenben átlát, annyi mindenbe belekóstol, annyi mindent megszagol, annyi törtézésnek a szemtanúja, meg sem fordul a fejében, netán tévedhet, és az, amit a tökéleteshez mérhetőnek vél, csak ámitás, a felszín fecsegése, a gondolat dáridója.

De mert hiszi, igaza van, meggyőződése erőt és biztonságot kölcsönöz neki, átváltozik, metafizikussá válik, miközben nem veszi észre, mennyire elszakad magától az élettől, saját szívének dobbanásától, hogy aztán egy jól bevett „kanyarral” visszaevevzen a „hazai” vizekre.

Olykor nem a tévhit, hanem a rosszul értelmezett empirikus tapasztalat magyarázatának az útvésztojében vész el, nem menthetetlenül, csak időlegesen, mint ahogyan a mindenség léte is pillanatonként megkérdőjelezhető.

Az író az igazi úr.

A jó író az igazi úr, mert a dölyfén és magabiztosságán túl meglátja saját gyengeségét. Nemcsak észreveszi, hanem láttatja is azt.

Mint fehér lobogót lengetteti a rapszodikus széllel.

Tudja: csak annyit lehet elhódítani a valóságtól, amennyi igaz van benne.

A többi csak mese, képlékeny anyag, káprázat.

Hancúrozás az étellel.

Eszteró István

Újszülött unokáknak

I.

álmod a kusza
időtlenség folyamát
keresztülúsza

II.

hangod a méhnek
szent univerzumából
visszhangzó ének

III.

lámpa fényébe
fogódzik párás szemed
perce, fényéve

IV.

hangkavalkádból
fülecskéd egy szívritmust
ismer akárhol

V.

sírás a nyelved,
amely volt édenből még
visszaperelhet

VI.

diónyi öklöd
szorítja a világot,
hiszen öröklöd
